

DE VREUGDE DER WET MUSICA SACRA

MAASTRICHT 2011

Interviews Stijn Boeve * Klaas Stok * Kate Moore * Souzan Haddad

Reportage De oorsprong van Experimentum Mundi Essay Cyrille Offermans

De Vreugde der Wet volgens Antoine Bodar * Ivo Janssen * Hans Leenders * Lucas Vis

Feel Free | 4.5.6
november
Maastricht

Samenspeelweekend
Hedendaagse Muziek voor Amateurs

workshops,
improvisatie,
allcomers event,
concerten,
debat

CoMA Maastricht
www.comamaastricht.nl

You Tube f t

klas
Smeets) siek

Akerstraat 5
6411 gv Heerlen
(045) 571 5550

info@smeetsklassiek.nl
www.smeetsklassiek.nl

Royal THEATERS OPERA

FAUST

LIVE OPERA VANUIT THE ROYAL
OPERA HOUSE IN LONDEN

28.09.11 | 20u00

MEER INFO EN RESERVEREN: 045-5714200 of
www.royaltheaters.nl

Mis Voor Ongelovigen

Muziekproductie van Intro in situ in het kader van Musica Sacra 17 en 18 september Ridderbrouwerij Maastricht
reserveren Uitballe 043 350 5555 / www.musicasacramaastricht.nl

Intro · in situ
MUZIEK EN KLANK

Vragen over vrijheid

door Emile Hollman

Vier dagen lang probeert festival Musica Sacra Maastricht vragen op te werpen over vrijheid en de beperkingen daarvan. Programmeur Stijn Boeve: "De joden vieren de wet niet vanwege de opgelegde beperkingen, maar om de kiemkracht die er in is vervat."

Stijn Boeve: "Het is mooi om de thematiek vanuit meerdere disciplines te belichten." foto Perry Schrijvers

De formule van Musica Sacra blijft ook in editie 29 overeind. De oude kerken en de historische plekken van de Maastrichtse binnenstad, vaak binnen, soms buiten, dienen als decor voor een lange reeks concerten en voorstellingen die allemaal in het perspectief staan van een thema. Ging het vorig jaar om *Devotie*, dit jaar is dat *De Vreugde der Wet*. Stijn Boeve, de Vlaamse programmeur klassieke muziek van Theater aan het Vrijthof, kan zich wel voorstellen dat de thematiek op het eerste gezicht wat zwaar op de hand lijkt. "Maar je kunt ook zeggen dat een thema als *devotie* bedrieglijk licht is." Het thema voor 2011 werd enkele jaren geleden geboren in de boezem van de programmacommissie. Aanleiding was een groep rondreizende en musicerende Japanse monniken die vreugde peuren uit een streng disciplinair leven dat aan elkaar hangt van rituelen. Al snel opperde een van de commissieleden muziek te zoeken bij psalm 119, de langste psalm uit de Bijbel (176 verzen) ook wel een gebed zonder eind genoemd, waarin de heerlijkheid van Gods wet wordt beschreven. "Het is een contradictie in terminus, maar de joden vieren de vreugde van de wet niet om de beperkingen die de Tora oplegt, maar om de vruchtbaarheid en de kiemkracht die er in is vervat", legt Stijn Boeve

(Roeselare, 1975) uit. "Wij hebben getracht om bij deze schijnbare tegenstelling een breed programma te kiezen."

Dat Heinrich Schütz' *Schwanengesang* een prominente rol zou krijgen, lag voor de hand. Daarin wordt psalm 119 namelijk integraal getoonzet. Boeve en consorten benaderden Cappella Amsterdam voor de afsluitende uitvoering van deze editie van Musica Sacra. "Na alle omzwervingen in de thematiek komen we uiteindelijk hier terecht, bij wijze van synthese."

Ook tijdens de festivalopening op vrijdag 16 september wordt de thematiek stevig neergezet. In de Papyruszaal van het Theater aan het Vrijthof klinkt Bachs motet *Jesu, meine Freude*. In het vijfde deel wordt de toon gezet door de kernachtige tekst: 'Denn das Gesetz des Geistes (...) hat mich frei gemacht'.

Klinkt goed in tijden waarin populisme hoogtij viert. "Wij kiezen kleur", zegt Boeve. "We proberen het programma wel voor een breed publiek aantrekkelijk te maken. Zo wordt bijvoorbeeld een groots participatieproject opgezet, met zo'n honderd amateurmuzikanten die het stuk *In C* van de Amerikaanse componist Terry Riley uitvoeren. Ook de Maastrichtse kunstopleidingen en filmhuis

Lumière en het Bonnefantenmuseum zorgen voor verbreding. We zoeken niet alleen internationale kwaliteit maar proberen ook jonge musici, theatermakers en beeldende kunstenaars van hier te verleiden om iets te zeggen over *De Vreugde der Wet*."

Programmeur Boeve en festivaldirecteur Jacques Giesen raakten onder de indruk van de presentatie die Marijn Veeders, Anne Peeters, Fabian Landewee en Lore de Swerts, studenten aan de Academie voor Beeldende Kunsten, hielden. Zij formeerden kunstenaarsgroep *Daarom* die onderzoekt of regels de kunst verrijken of juist niet. Naar voorbeeld van kunstbeweging De Stijl formuleerden zij een manifest waarin zij regels hebben opgesteld waarbinnen zij zich wensen te bewegen als kunstenaar. Het werk dat ze tonen in het theater tijdens het festival is ook een verslag van hun onderzoek.

Hoewel de nadruk ligt op muziek, is film een vast onderdeel geworden van Musica Sacra. Boeve: "Het is mooi om de thematiek vanuit meerdere disciplines te belichten." Het filmaanbod beweegt zich tussen *Der Golem* (een stille film met live muziek uit 1920) en de pausfilm *Habemus Papam* van Nanni Moretti die afgelopen voorjaar in Cannes in première ging. Met de nieuwe verfilming van Charlotte Brontë's klassieker *Jane Eyre* door regisseur Cary Fukunaga krijgt Musica Sacra zelfs een voorpremière. De film laat zich makkelijk samenvatten in het licht van het festival: een jonge vrouw geeft haar vrijheid op om met veeleisende man gelukkig te worden.

Het is een eitje voor Boeve om de volle festivalboom op te tuigen door voorstellingen te benoemen en ze met de thematiek in verband te brengen. De boom hangt vol en de mooiste ballen zijn de productieopdrachten. Voor een heuse wereldpremière tekent dit jaar de Australische Kate Moore met een stuk voor acht cello's in de Sint Benedictusabdij in Mamelis, in opdracht van het festival. "Ook choreograaf Itzik Galili presenteert een nieuwe danscreatie, *Taharah*, gebaseerd op de orthodox-joodse zuiveringsceremonie. Theatermaker Lieke Benders en Intro in Situ komen met een *Mis voor Ongelovigen*. "Wat Boeve karkarakteristiek vindt voor het festival is de programmering van de cyclus missen *l'Homme Armé* uit een vijftiende-eeuws Napolitaans handschrift. Boeve: "Aanvankelijk wilden we de hele cyclus van zes missen laten horen. Dat bleek onhaalbaar. Nu brengen we een compilatie van de eerste vijf missen op zaterdag en nummer zes integraal een dag later. Dat is niet eerder vertoond. Het is het resultaat van denken en doorpraten om vervolgens aan een originele oplossing te geraken."

Moeten de bezoekers ook iets opsteken van het festival? "We nodigen mensen uit om vragen te stellen over vrijheden en de manier waarop we die veilig stellen. Mogelijk dat deze gelaagde programmering in antwoorden voorziet." *

De schepping werd pas echt bejubeld in de barok

door Cyrille Offermans

Het geloof in de Vreugde der Wet is een ideologisch brouwsel. Spontane vreugde ziet er anders uit, ze ontstaat op de zeldzame momenten dat mensen zich als door een wonder opgetild voelen uit de neerdrukkende monotonie van het bestaan. Dat gebeurde voor het eerst tijdens de contra-reformatie, toen de kerkelijke muziek steeds vaker werd vermengd met wereldse muziek.

Voor het geval de naam Musica Sacra het vermoeden oproept dat we hier met een laatste muzikaal wanhoopsoffensief van fundamentele christenen te maken hebben, moet dat gauw worden gecorrigeerd. Aan Musica Sacra kleeft niets sektarisch, vrijwel alle hier geprogrammeerde muziek is, net als voorgaande jaren, elders gewoon in concertzalen te beluisteren, en die worden, zoals bekend, toch vooral door ongelovigen bevolkt. Toch valt er voor de naam Musica Sacra wel iets te zeggen: muziek wortelt nu eenmaal, net als poëzie en dans, in oeroude magische en religieuze rituelen, en van die erfenis kan ook de modernste muziek zich nooit helemaal bevrijden.

Overigens is er geen enkele reden om aan te nemen dat van oorsprong religieuze muziek niet even goed op waarde kan worden geschat door volledig gesecculariseerde, respectievelijk atheïstische luisteraars. Het bewijs daarvoor levert de uiterst vitale Mattheus-traditie in dit land: de godshuizen mogen het hele jaar door zijn uitgeleverd aan de kerkratten, in de Goede Week barsten ze uit hun voegen van al die liefst ook nog meezingende Bach-liefhebbers. Muziek, literatuur, kunst van niveau wordt niet voor een doelgroep gemaakt, en voor zover dat vroeger wel het geval was, bewijzen ze dat niveau pas door die beperking in latere tijden volledig te doen vergeten.

Het programma van Musica Sacra pleegt te worden gelanceerd onder een motto, dat dit jaar luidt: 'De Vreugde der Wet'. Het projectplan maakt duidelijk dat die woorden niet in een eenduidige richting wijzen; het eigenlijke programma – dat overigens een doordachte, coherente en aantrekkelijke indruk maakt – wordt voorafgegaan door een rapsodische verzameling uitspraken en ideeën waar niet zo makkelijk een kern uit te destilleren valt. Ze hebben zowel betrekking op de Europese politieke geschiedenis, het 'onbevangen spel van kinderen' als voetballers die de grenzen van de spelregels opzoeken. De meest concrete verwijzing is die naar de joodse traditie die een jaarlijks feest van de Vreugde der Wet kent.

Het gaat daarbij om het chassidisme, een

Het concilie van Trente, 1545-1563.

ultraorthodoxe, uit Polen afkomstige richting die zich in meestal kleine sektes onder leiding van een rebbe over de wereld heeft verspreid maar verder weinig tot niets van die wereld wil weten. Buiten Israel wonen de meeste chassidim in Parijs, Antwerpen en vooral New York. Hun vreugde heeft iets van een mentaal a priori, het is eerder een opdracht en een verplichting dan het spontane gevolg van gelukkige omstandigheden. In een ongewisse wereld vol vervolging en verdriet staat

die houding natuurlijk in dienst van de eigen overleving.

Vreugde der wet is ook de titel van een roman uit 1995 van de Amerikaanse Pearl Abraham, die weet waar ze het over heeft. Het omslag is bedrieglijk: een mierzoete, ietwat nevelige foto van een jong meisje bij een chanoekia met de gebruikelijke negen kaarsjes. Het boek is eerder hard en schrijnend. Abraham vertelt het autobiografische verhaal van een meisje, Rachel,

door Meyke Houben

Hans Leenders

Geen vrijheid zonder wet

Welke (muzikale) wetten zijn voor u als musicus heilig?

“Wat is heilig? Als dirigent heb je de verplichting om een partituur zo goed mogelijk te bestuderen en te interpreteren. Dat is voor mij een wet.”

Hoe vindt u de balans tussen de muzikale wetten en uw vrijheid als componist?

“Zoals het goede niet bestaat zonder het kwade, bestaat de vrijheid niet zonder de wet. Wil je je vrijheid kunnen nemen, dan moet je op de hoogte zijn van de wetten. Als componist begin ik vanuit een inval, een idee. Van daaruit ontwikkelen zich in die bepaalde muzikale context wetmatigheden. Als alles mag, is het eindresultaat dat je niets meer kunt. Juist de beperking levert nieuwe vrijheden op.”

Hoe is dat gegaan met *Hoc est praeceptum meum*?

“De teksten ‘Dit is mijn gebod’ en ‘Hebt elkaar lief’ zijn muzikaal contrasterend, maar moeten toch een zinvolle dialoog kunnen aangaan. Ik heb het gebod

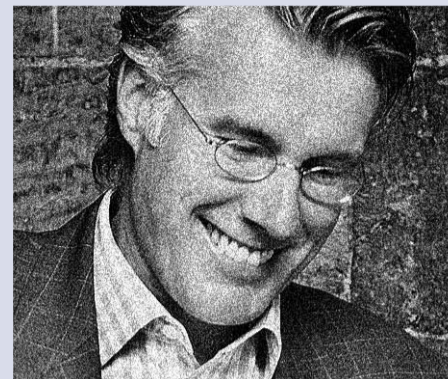

foto Lorraine Bodewes

gekoppeld aan een ritmisch geprofileerd motief, en de liefde getoonzet met mooie, mild dissonante klanken, beantwoordend aan het idee van ‘agape’, onbaatzuchtige liefde.”

Van dirigent/componist Hans Leenders gaat tijdens Musica Sacra Hoc est praeceptum meum, gebaseerd op de gelijknamige evangelietekst van Johannes, in première. Op 18 september om 17.30 uur in de Theresiakerk.

in de puberteitsjaren. Rachel is de oudste van een gezin van zeven kinderen, haar vader is een uit Roemenië afkomstige rebbe ‘zonder volgelingen’, en die, het wordt alleen in een terzijde vermeld, de Holocaust heeft overleefd.

De Nederlandse titel klinkt cynisch: van enige vreugde is geen sprake. Het leven staat tot in de onschuldigste details onder het drukkende dictaat van de chassidische wetten. Elk verlangen van moeder of kinderen naar een ietwat normaal Amerikaans bestaan wordt door de vader als ‘zonde der assimilatie’ veroordeeld, en dat leidt tot ondraaglijke interne spanningen en totale vertwijfeling. Van de gedachte dat leven volgens de wet voorwaarde is voor vrijheid laat Abraham geen spaan heel. Vrijheid begint volgens de klassieke formulering waar de mens de moed heeft zich van zijn eigen verstand te bedienen, maar juist het eigen verstand wordt in dit fundamentalistische schrikbewind als werktuig van de duivel gezien.

Muziek speelt in dit boek geen rol. Uiteraard niet – muziek, kunst en literatuur zijn in alle orthodoxe gemeenschappen taboe, want gevaarlijke vormen van zintuiglijke verleiding. Voor Rachel is de bibliotheek dan ook het centrum van haar geheime verlangens. Stiekem lezen is voor haar, ‘the romance reader’ (zoals de originele titel luidt), net zo opwindend als voor Louis Seynaeve in Hugo Claus’ *Verdriet van België*, dat in de nadagen van de christelijke suprematie in Vlaanderen speelt. Voor de buitenstaander is het van een hoogst ironische evidentie: de verschillen tussen christelijk, islamitisch en joods fundamentalisme zijn in essentie uiterst klein. Er is in alle gevallen maar één boek, en dan ook nog eens in alle gevallen nagenoeg hetzelfde boek. Kunst en muziek zijn alleen in streng dienende functie toegestaan.

Daarom werd muziek – vanuit historisch perspectief – ook pas interessant toen ze aan die dienende rol voorzichtig voorwaarden ging stellen. Gedurende de hele christelijke Middeleeuwen was serieuze muziek, kerkmuziek, eentonige, eenstemmige zang ter ondersteuning van Gods Woord. Instrumenten waren verboden, “omdat ze” – in de woorden van Thomas van Aquino – “een fysieke vorm hebben, de gedachten te zeer afleiden en zodoende zelfs tot vleselijke genoegens kunnen aanzetten.” En als iets het eeuwige zielenheil bedreigde, waren het wel de ergste van alle zintuiglijke genoegens: de vleselijke. Dus verplichtte paus Gregorius, imperialistisch architect van het Middeleeuwse pausschap, de hele christengemeenschap eind zesde eeuw tot één ascetisch muzikaal dieet, het gregoriaans.

Pas een millennium later, in de zestiende eeuw, werd dit christelijke muziekfundamentalisme onhoudbaar. Wel probeerden de vrome apparatsjiks van het Concilie van Trente (1545-1563) nog orde op zaken te stellen door een verbod op alle tekstuele en muzikale tropen (een soort

versieringen, de eerste voorzichtige pogingen het oor te strelen), maar zij werden door Giovanni da Palestrina tot rekkelijkheid gedwongen toen deze een mis voor zes stemmen liet horen om te bewijzen dat polyfonie niet per se onvereenigbaar was met de verplichte geest van ootmoed.

De onverzettelijkste muziekhaters treffen we vervolgens aan in de puriteinse gelederen van het protestantisme. Maarten ’t Hart heeft in *Het psalmenoproer* (2006) uit de doeken gedaan hoe de orthodoxe broedergemeenschap zelfs halverwege de achttiende eeuw nog in paniek raakte toen een nieuwe, rijmloze vertaling van de psalmen tot een afwijking van de traditionele ‘zingtrant’ leidde. Veel eerder was Holland getuige van de strijd om het kerkorgel: de synode van 1574 had elk orgelspel tijdens de dienst verboden, ondanks protesten van de stedelijke burgerij en overheden. Hier bleef het bij een pennestrijd, elders in Europa sloegen de fanatiekste iconoclasten, niet tevreden met het vernielen van kerken en kloosters, een groot aantal orgels aan diggelen.

De beste, rijkste en indringendste religieuze muziek stamt uit de tijd waarin vermenging met seculiere muziek onvermijdelijk werd. En daarin speelde de katholieke kerk een wezenlijke rol. In het kader van de contrareformatie koos zij voor een nieuwe strategie, die weliswaar haaks stond op het programma van levensverachting dat ze altijd gepredikt had maar die er wel blijk van gaf dat ze de tekenen van de nieuwe tijd verstaan had. In de rijke delen van Europa kon God alleen nog met kans op succes als Heer der Schepping geprezen worden als die schepping ook zelf in al haar fysieke pracht bejubeld kon worden. En dus

startte ze een ongekend esthetisch offensief dat we kennen onder de naam barok.

Daarbij gaat het allereerst om een bouwprogramma dat de diverse artistieke en ambachtelijke disciplines moest integreren tot een groots, alomvattend geheel en dat moest getuigen van gulheid en overdaad. Daarin was een hoofdrol weggelegd voor de muziek, die immers, als geen andere kunst, het vermogen heeft de mens te bedwelmen, te verleiden, in extase te brengen. Het zijn de hoogtijdagen van Bach (hoewel van huis uit protestant), Vivaldi en Händel. Of de eufonische weelde van hun polyfone meesterwerken de kerkgangers nader tot God heeft gebracht, wil ik in het midden laten, waarschijnlijker lijkt me dat zij door de *Hohe Messe*, de Maria-vespers, de *Messiah* een kracht in zichzelf hebben ontdekt die hen motiveerde in het eigen leven te streven naar het betere, het hogere, het mooiere, om zich te verheffen uit de miserabele omstandigheden waartoe zij zich eerder door een wreed en ondoorgrondelijk Godsbesluit veroordeeld zagen.

Het geloof in de Vreugde der Wet is een ideologisch brouwsel. Spontane vreugde ziet er anders uit, ze ontstaat op die zeldzame momenten dat mensen zich als door een wonder opgetild voelen uit de neerdrukkende monotonie van het bestaan. Muziek blijkt van oudsher in staat dat wonder uit te lokken. Daarvan kan de bezoeker van Musica Sacra zich binnenkort weer overtuigen. ★

Op donderdag 15 september zal schrijver/essayist Cyrille Offermans om 19 uur in Selexys Dominicanen een lezing geven over Musica Sacra en de Vreugde der Wet.

Lawaai wordt geluid en geluid wordt muziek

door Wido Smeets

De smid slaat op zijn aambeeld, de timmerman zaagt een plank, de kuiper rondt een ton en de metselaar mengt de mortel. Op het lawaai uit de werkplaatsen van oude ambachtlieden baseerde Giorgio Battistelli zijn *Experimentum Mundi*. Sinds 1981 reist zijn uit Italiaanse *artigani* bestaand gezelschap met dit van de straat geplukte stuk muziektheater over de wereld. Wido Smeets ging op zoek naar de oorsprong.

Gebiologeerd kijken Alfredo de kuiper, Guido de schoenmaker, Alberto de timmerman, Marcello de pastamaker, Gianni de smid, Ciro de metselaar en hun vrienden naar het kingsize Samsung-scherm. Ze kijken naar zichzelf, naar drie jaar geleden in Florence gemaakte opnames van een opvoering van *Experimentum Mundi*, een muziekstuk waarin ze hun gereedschappen als instrumenten gebruiken.

De beelden zijn deze avond te zien in het Archivio Experimentum Mundi in Albano - een hele mond vol voor wat het best kan worden omschreven als een clubgebouw. Maar pas op. Aan dit door amateurs opgezette archief van het in 1981 voor het eerst opgevoerde muziektheaterstuk van Giorgio Battistelli kan menig professioneel gezelschap in Nederland een puntje zuigen. En geloof het of niet, Alfredo, Guido, Alberto en al die andere grotendeels gepensioneerde ambachtlieden hebben serieuze plannen om hier, in dit gebouwtje, een eigen theater in te huisvesten. Het Teatro del Mondo gaat het heten, een globe-vormig minitheater met 21 stoelen.

Het ontwerp van het theatertje wordt niet getoond vanwege het bezoek uit Nederland, maar omdat vanavond de burgemeester voorbij komt. De afgelopen dertig jaar is *Experimentum Mundi* zo'n 400 keer opgevoerd, over de hele wereld. Reden voor een huldiging van het gezelschap als belangrijkste ambassadeur van Albano Laziale, een 25.000 inwoners tellend stadje ten zuiden van Rome. En laat toevallig op déze avond staatsomroep RAI 2 een uitzending wijden aan de ontstaansgeschiedenis van *Experimentum Mundi*...

Terwijl een geroosterde big wordt versneden tot porchetta, en een grote ketel water op het vuur gaat voor de pasta, blijven de flessen zelfgemaakte wijn onaangeroerd. Niet zozeer omdat een klassieke Italiaan alleen drinkt tijdens het eten, maar ook omdat de beelden van het concert in Florence hen gevangen houden. Af en toe wijzen Alfredo, Guido, Alberto of een van de anderen naar het Samsung-scherm en maken een opmerking. Vooral Giorgio Battistelli, componist

De ambachtlieden van *Experimentum Mundi* in actie tijdens een concert. foto Experimentum Mundi

en grondlegger van het gezelschap, blijft druk gesticuleren bij de beelden. Alsof hij ze nooit eerder zag.

Die zaterdagmiddag, zo hadden we afgesproken, zouden we elkaar ontmoeten bij de Dom. De hitte druipt van de uit travertijn opgetrokken grijze gevel, in de kerk begint een handjevol oude vrouwen aan het Angelus Domini. Het Domplein, dat vreemd genoeg niet voor maar naast de kerk ligt, lijkt door de zinderende hitte lichtjes te bewegen. Een groepje voetballende jongens speelt een partijtje, ze hebben geen last.

Om kwart over zes komt niet Giorgio Battistelli opdagen, maar een vriend die zich voorstelt als Christiano. "Maestro Battistelli is er over een minuut of tien", zegt hij. Om de tijd te doden geeft hij een mini-rondleiding - "gelukkig is het niet zo warm vandaag" - door Albano, over de uit de tweede eeuw voor Christus stammende Via Pretoria naar een in de steigers staand restant van de stadsmuur uit die tijd. Albano Laziale is ouder

dan Rome, laat Giorgio Battistelli een half uur later - we zijn inmiddels neergestreken op een schaduwwijk terras - niet na te benadrukken.

Hier, in zijn geboorteplaats, ontstond in 1981 het stuk waarmee hij de wereld over zou gaan. "Contemporaine componisten als Stockhausen en Boulez werkten met reguliere, symmetrische ritmes", zegt Battistelli terwijl hij met de serveerster grappen maakt over vroeger, "ik ging juist op zoek naar asymmetrische ritmes." Het eureka-moment kwam toen hij een plaatselijke schoenmaker bezig zag, met zijn onregelmatig tikken op de leest. Battistelli wist waar hij het moest zoeken: bij de ambachtlieden in Albano, die in hun werk ook onregelmatige geluiden voorbrachten. De smid slaat op zijn aambeeld, de timmerman tikt op het hout, de kuiper rondt een ton, de metselaar mengt de mortel, de steenhouwer beitelt, enzovoort. Battistelli: "Eerst schreef ik het stuk voor professionele muzikanten, maar het was te precies, te helder. Ik was juist op

Giorgio Battistelli (1953)

studeerde muziekgeschiedenis en piano in L'Aquila waar hij een experimentele groep formeerde rond het werk van de Frans-Amerikaanse componist Edgar Varèse. Zijn eerste werken uit midden jaren zeventig schrijft hij voor percussie, in 1980 volgt een stuk voor orkest. Een jaar later ontstaat *Experimentum Mundi*, 'een werk met imaginistische muziek' met teksten van de encyclopedisten Diderot en D'Alambert, waarmee hij internationaal doorbreekt.

zoek naar de imperfectie.”

Dus besloot hij dat de ambachtslieden zelf het stuk moesten uitvoeren, met hun gereedschappen als instrumenten. “Lawaai werd geluid, en geluid werd muziek.” Maar hoe kreeg hij deze mannen (en hun vrouwen, die het koor vormen) op de bühne van grote theaters in binnen- en buitenland? “Een aantal van hen kende ik persoonlijk, ze werkten voor mijn vader, die was aannemer. Zo heb ik ze overgehaald.” Lachend: “Natuurlijk hadden ze ook een paar glazen wijn nodig voor ze de bühne op durfden.”

Van de 18 mannen met wie hij dertig jaar geleden het toneel opstapte, zijn er inmiddels acht overleden. Ze werden opgevolgd door jongere collega's. Hij vertelt over de begrafenis van een van hen. “Het was erg emotioneel. Ik liep naar de kist en kuste zijn zoon. Tijdens de omhelzing fluisterde hij in mijn oor: ‘Giorgio, maak je geen zorgen, ik neem zijn plaats in.’” Volgens Battistelli heeft *Experimentum Mundi* van de ambachtslieden andere mensen gemaakt. “Ze kijken op een andere manier naar de wereld. Ze lezen boeken, luisteren naar Wagner. Dit project heeft hun leven veranderd.”

Beschouwt u het stuk inmiddels als het hart van uw oeuvre?

“Nee, daarvoor verschillen mijn werken te veel van elkaar. Sommige zijn met orkest, andere zonder. Elk nieuw werk dat wordt opgevoerd, voelt als een terugkeer in het leven. Maar met zijn 400 opvoeringen heeft *Experimentum Mundi* een record in het muziektheater, dat is speciaal. Net als de relatie met het publiek. Vanwege de afwijkende instrumentatie is er steeds weer verwarring in de zaal. Ik vergelijk het met de ready mades van Marcel Duchamp indertijd. Juist vanwege die andere context zorgden die voorwerpen voor verwarring. Maar het stuk wordt altijd begrepen, van de snobs in de theaters van Parijs tot de maori's in Nieuw-Zeeland.”

De ambachtelijke familiebedrijfjes waren lange tijd de basis van het succes van de Italiaanse economie. Die tijden zijn voorbij; is EM inmiddels een hommage aan die generatie?

“È finito! Alfredo, de kuiper in het gezelschap, is de laatste in Albano die het vak nog uitoefent, als hobby. Ambachtslieden hebben de wijsheid van de hand, maar met Alfredo zal de kuiperij in deze stad definitief verdwijnen, en daarmee de spiritualiteit die hoort bij het maken van houten vaten; die blijft nu voortbestaan in *Experimentum Mundi*. De behoefte van de mens aan spiritualiteit blijft. En juist die spiritualiteit is de grote afwezige in de muziek van deze tijd. Mensen, ook componisten, zijn bang om met andere dimensies in aanraking te komen.”

Een Britse criticus omschreef EM ooit als ‘een parodie op muzikale vormen’ en ‘een restant van het muziektheater uit de jaren zeventig’.

“Een Parijse journalist vroeg eens aan Alfredo wat hij voelde tijdens een optreden. Zijn antwoord was: ‘Elke keer weer ben ik verbaasd. Als ik op het plein voor mijn werkplaats bezig ben, roepen mensen: doe eens wat rustiger! Hier krijg ik applaus en word ik ervoor betaald.’”

“Het probleem is dat de geschiedenis van de muziek niet wordt gezien als de geschiedenis van uitvindingen, maar van vormen: van sonates tot symfonieën. Men denkt nog steeds dat muziek een combinatie van twaalf noten is, terwijl dat een buitengewoon eurocentrische kijk op de zaak is. Een criticus in een communistisch blad verweet me ooit dat ik mensen op de bühne verplichtte tot zwaar lichamelijk werk. John Cage werd in de jaren zeventig beschouwd als een slaaf van het Amerikaanse imperialisme. We weten welke kritiek indertijd Strawinsky kreeg met zijn *Sacre du Printemps*, en Debussy met *l'Après-midi d'un*

faune. Mensen raakten door hun muziek in een shock. Dat gebeurt met *Experimentum Mundi* ook.”

U werkt over de hele wereld. Voelt u zich nu Italiaan of wereldburger?

(Lachend) “Ik zou mijn positie liever als ‘glocal’ definiëren. Als ik hier in Albano ben, voel ik me ‘local’, elders ben ik ‘global’. Maar het klopt: de belangrijkste crisis waar de wereld mee worstelt, is de identiteitscrisis. Het lijkt alsof muziek en kunst de enige mogelijkheid bieden om daar op te reageren. Er is geen moraliteit meer, dat is erger dan de kredietcrisis of de problemen in Griekenland. Alles wordt goedgepraat, niemand reageert nog op de politieke misdaden om ons heen.”

Zoals die van Berlusconi...

(Legt zijn hand op mijn onderarm) “*Caro Wido*, laten we niet over hem praten. Er schuilt een Berlusconi in ons allemaal. Zie je die jongeren daar? Wat willen ze? Rijk worden. Bij de huidige generatie draait alles om geld, schoonheid en eeuwige jeugd. Dat maakt me zo bang, ze leven uitsluitend in het heden.”

Het loopt tegen achten als we het Domplein oversteken richting Archivio Experimentum Mundi, waar ze een voor een binnensijpelen: Alfredo, Guido, Alberto, Marcello, Gianni, Ciro en al de anderen. Als rond half tien de pasta en de porchetta worden opgediend, is de burgemeester nog niet gearriveerd. Niemand die er om maalt. De flessen zelfgemaakte wijn worden ontkurkt, op het grote scherm komen nog steeds de beelden van het optreden in Florence voorbij. ★

door Meyke Houben

Antoine Bodar

Vrijheid als slavernij

Welke (religieuze/niet religieuze) wetten zijn voor u heilig?

“‘Gods wet is verkwikking van het hart’, zoals de Psalmist (19,8) ons voorhoudt. Zijn geboden onderhouden geeft vreugde; want zij maken ons vrij in gebondenheid aan Hem.”

Hoe vindt u de balans tussen de wetten en de vrijheid, c.q. beperking en ontplooiing?

“De bandeloze vrijheid, die heden voor echte vrijheid wordt gehouden omdat de mens zo in tomeloosheid zijn gang kan gaan, is feitelijk louter slavernij -- afhankelijkheid van luimen en hartstochten in ver doorgedreven individualisme, dat egoïsme en egocentrisme baart. De mens is niet geroepen tot assertiviteit, maar tot dienstbaarheid. Gods wet leert dienstbaarheid in liefde en die liefde maakt vrij.”

Welke betekenis heeft de ‘Vreugde der Wet’ voor u persoonlijk, met name in religieuze zin?

‘God, Uw wil te doen is mij een vreugde, Uw wet is

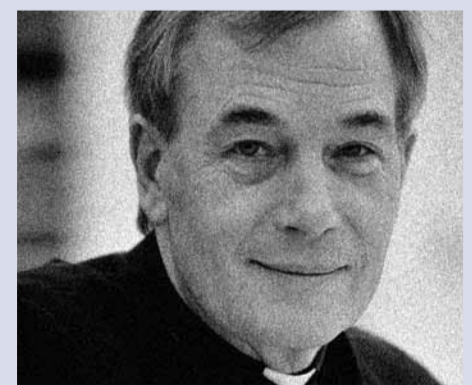

foto RKK

in mijn hart gegrift’, zo vervolgt de Psalmist (40,9). Hoe dwaas zijn die woorden voor de wereld, maar hoe wijs in Gods eeuwige aanschijn. Daarom is Gods wet meer waard dan zilver en goud, aanzien en roem (cf. Ps 119,72).”

Priester/publicist Antoine Bodar brengt zijn Radio-4-programma *Echo van Eeuwigheid* op 18 september vanaf 09.00 uur live vanuit het Theater aan het Vrijthof.

Zo'n psalm toonzetten is bijna cru

door Emile Hollman

Psalm 119, de langste psalm uit de bijbel, geldt als de ultieme verklanking van het Musica Sacra-thema De Vreugde der Wet. De verklanking daarvan door Heinrich Schütz, die honderd jaar voor Bach werd geboren, moet de apotheose van het festival worden. Dirigent Klaas Stok: "Er hangt een universum van betekenis boven je."

werd de vermiste orgelpartij aangetroffen in een Keuls antiquariaat en gekocht door de schrijver Stefan Zweig. Na de Tweede Wereldoorlog bleven de stemboeken opnieuw onvindbaar, tot ze in 1975 in een bibliotheek in Dresden opdoken. Maar nog altijd ontbraken de sopraan- en tenorpartijen die pas eind jaren zeventig werden gereconstrueerd. Voor zover men dat kan nagaan, beleefde de complete cyclus in 1981 zijn première tijdens de Dresdner Musikfestspiele. In 1985 maakte het Hilliard Ensemble Hannover de eerste cd-opname, die Stok meteen uit zijn kast trok ter beluistering.

"*Schwanengesang* is een groots en meespelend werk waar vele facetten van zijn scheppingskracht tot uiting komen", verzekert Klaas Stok. "Als ik zo'n stuk ga bestuderen, begin ik altijd met de tekst. In zijn tijd was retoriek uitermate belangrijk, alles draaide om de zeggingskracht van het woord. Ook in deze psalmmotetten zijn de woorden de drijvende kracht achter de noten. In het begin van zijn carrière gaf Schütz naar voorbeeld van zijn leermeester Gabrieli in 1619 zijn *Psalmen Davids* uit. Dat heeft hij toen vrij klassiek gedaan, dus twee koren tegenover elkaar die in dialoog zijn en de tekst vrij eenvormig, merendeels homofoon declameren. Later oriënteerde hij zich meer op de nieuwe stijl van Monteverdi die vertrok vanuit de betekenis van het woord, waarbij de solostemmen belangrijk werden. In *Schwanengesang* integreerde hij beide stijlen. Dat wil ik ook laten klinken: de grootsheid en de dialoog in de meerkorigheid maar dan vanuit de tekst met zijn grote declamatorische zeggingskracht."

Stok gelooft niet dat een uitvoerder gelovig hoeft te zijn. "Hij moet wel gevoel hebben voor het idee dat je deel uitmaakt van een groter geheel. Dat de wereld niet plat, niet alleen horizontaal is. Dat is wat die meerkorige religieuze muziek sterk oproept: dat er een universum van betekenis boven je hangt. En dat die betekenis tot klinken komt in de muziek. De noten zijn daarbij de drager van de tekst. Het maakt je dienstbaar aan iets wat groter is dan jezelf. Als je je daarvoor kunt openstellen, kun je de muziek uitvoeren zoals Schütz het heeft bedoeld."

Schuilt er veel vreugde in *Schwanengesang*? "Absoluut, al was het maar de musiceervreugde. Bij Schütz staan de woorden centraal dus boosheid en vreugde hoor je meteen terug. Achter *Schwanengesang* heeft hij extra uitroepkens gezet door er een lofpsalm (psalm 100) en het *Magnificat*, de lofzang op Maria, aan toe te voegen. Dus ja, als je het hebt over *De Vreugde der Wet* dan sprankelt dat er wel vanaf." *

Schwanengesang op zondag 18 september om 20.00 uur in de Martinuskerk, als slotconcert van Musica Sacra

Dirigent en organist Klaas Stok neemt pauze in zijn oefenhok, de enorme Sint Walburgiskerk (11^e eeuw) in Zutphen. Sinds 2005 is hij hier stadsorganist en bespeler van het fameuze Henryck Bader-orgel uit 1640, een van Nederlands best bewaarde renaissanceorgels. Maar Stok geniet vooral bekendheid als dirigent: hij is koorleider van het Nederlands Kamerkoor en artistiek leider van de koren Consensus Vocalis en Cappella Isalana. Tijdens Musica Sacra dirigeert hij Heinrich Schütz' *Schwanengesang*.

Op zijn graf in de Dresdner Frauenkirche staat dat deze Heinrich Schütz (1585-1672) de meest uitmuntende musicus van zijn tijd was. Die kan Monteverdi in zijn zak steken. Vlak voor zijn dood, 86 jaar oud, voltooide Schütz *Schwanengesang*, zijn muzikaal testament waarop hij met grote letters *Finis* schreef. Het was de muziek bij Psalm 119, met 176 strofen de langste uit de bijbel, waarin uitvoerig wordt stilgestaan bij het belang van Gods wet ofwel het woord van God.

Toen duidelijk werd dat *De Vreugde der Wet* het thema van Musica Sacra 2011 zou worden, stond meteen vast dat de Schütz' *Schwanengesang* op het programma zou staan. Voor de vertolking werd Cappella Amsterdam aangezocht, die Klaas Stok benaderde als dirigent omdat hij vertrouwd is met het repertoire uit die tijd. Stok: "De vroege barokmuziek behoort tot het repertoire dat ik graag uitvoer. Ook als organist. Helaas heeft Schütz niets voor orgel geschreven, maar des te meer vocale muziek, waarbij *Schwanengesang* absoluut een hoogtepunt is. Ik heb delen ervan uitgevoerd zoals het *Magnificat*. Maar het is me nog nooit gelukt om de complete cyclus te doen. Zo'n psalm compleet te toonzetten is bijna cru, ik ken geen andere componist die dat heeft gedaan. Ik begeleid veel kerkdiensten maar de complete psalm 119 wordt daarin nooit gezongen, veel te

Er is veel discussie of de man op dit schilderij van Rembrandt van Rijn uit 1633 Heinrich Schütz is.

lang, teveel coupletten."

Het muzikale testament van Schütz heeft een opmerkelijk leven achter de rug. Hij deed het cadeau aan keurvorst Johann Georg von Saksen maar er zijn geen aanwijzingen dat het vervolgens werd uitgevoerd. De partituren raakten spoorloos en pas in 1900 doken zes van de negen stemboeken weer op aan de Poolse grens. In 1930

Luisteren alsof je naar een sculptuur kijkt

door Duncan Liefferink

Kate Moore: "Het is geen gewoon concert. Je gaat er naartoe zoals je naar een sculptuur gaat kijken." foto Elisabeth Melchior

De Benedictijnenabdij bij Vaals is gebouwd volgens streng geometrische principes. Die komen terug in een compositie voor acht cello's die Kate Moore speciaal voor deze locatie schreef. "Aan de ene kant gaat het om respect voor wetten en tradities, aan de andere kant om het zoeken naar vrijheid binnen die grenzen."

"Toen ik een jaar of tien, elf was, ging ik in Sydney naar een concert door acht cellisten. Ik was toen zelf ook net met de cello begonnen. Het octet speelde het geijkte repertoire voor die bezetting, zoals de *Bachianas Brasileiras* van Villa-Lobos, maar ook *Fratres* van Arvo Pärt en werk van Australische componisten. Arvo Pärt was zelf in de zaal. Toen het stuk was afgelopen, werd er een spot op hem gericht en nam hij het applaus in ontvangst. Het was de eerste keer dat ik een levende componist zag bij een uitvoering van zijn eigen muziek. Het maakte diepe indruk op mij. Ik ben in Engeland geboren en in Australië opgegroeid. Daar ben ik ook begonnen met de studie compositie. Ik ben naar Nederland gegaan

omdat ik hier familie heb en omdat ik verder wilde studeren bij Louis Andriessen. Hij deed dingen in de muziek die ik al veel langer voelde. Ik heb les van hem gehad en heb nog steeds heel veel respect voor zijn muziek, maar denk dat ik inmiddels mijn eigen stijl heb ontwikkeld. Al doende vind je je eigen techniek en je eigen thema's.

Een belangrijk thema in mijn werk is ruimte. In het *Rain Project*, afgelopen september in Korzo in Den Haag, heb ik samengewerkt met beeldend kunstenaar Yoko Seyama. Het bestond uit een watersculptuur rondom het trappenhuis van het theater en een klanksculptuur van verschuivende harmonieën door meer dan tachtig zangers. Het geluid van druppelend water vormde onderdeel van de compositie. Een werk als dit vormt een eenheid met de ruimte waarin het wordt gespeeld.

Koordinator Jos Leussink, lid van de programmacommissie van Musica Sacra, was betrokken bij het *Rain Project* en ook al bij een eerder stuk van mij. Hij nodigde mij uit om een nieuwe compositie te schrijven voor Musica Sacra, speciaal voor de Benedictijnenabdij in Mamelis bij Vaals.

De abdij werd gebouwd door pater-architect Dom Hans van der Laan volgens streng geometrische principes. Die geometrische verhoudingen komen terug in het stuk. Dat zit hem in de samenklank van de acht cello's waarvoor het geschreven is. In die zin is alle muziek geometrisch, want stemming en harmonie in de muziek staan altijd in natuurkundig bepaalde, getalsmatige verhoudingen tot elkaar. En het zit hem in de structuur van het stuk, bijvoorbeeld de verhoudingen tussen de verschillende delen van de compositie. Maar de geometrie vormt ook de basis van de ruimtelijke eigenschappen van de muziek. De acht cellisten van het Cello8ctet Amsterdam zitten op verschillende plekken in de kruisgang van de abdij. Het geluid beweegt door de ruimte.

Om de strenge harmonie en de perfecte proporties van de abdij van Dom van der Laan te ervaren, hoef je niet tot in detail te weten welke principes en verhoudingen eraan ten grondslag liggen. Als je er bent, voel je het. Dat geldt ook voor mijn compositie. Als luisteraar hoef je niet precies te begrijpen hoe het in elkaar zit. Het stuk duurt ongeveer vijftientig minuten en wordt niet gecombineerd met andere muziek. Het wordt voor die korte tijd onderdeel van de abdij. Het is geen gewoon concert. Je gaat er naartoe zoals je naar een sculptuur gaat kijken.

De werktitel van het stuk is *No man's land*, omdat het voor de binnenhof van de abdij is geschreven: niet echt in de abdij, maar ook niet erbuiten. Het is geen religieus stuk in de gebruikelijke betekenis van het woord. Het heeft geen directe religieuze inhoud en er zitten geen verwijzingen in naar religieuze muziek. Maar op een bepaalde manier is het wel gewijd, *sacred*. Als componist kun je je natuurlijk niet onttrekken aan de religieuze achtergrond van veel van onze westerse muziek. Maar dat is niet alles. Het thema van Musica Sacra 2011 is *De Vreugde der Wet*. Dat slaat op de vijf boeken van Mozes, de bijbelse wet. Aan de ene kant gaat het om respect voor wetten en tradities, aan de andere kant om het zoeken naar vrijheid binnen die grenzen. Dat zit ook in de muziek. De techniek, de structuur en de geometrie disciplineren. Ze bieden controle, maar tegelijkertijd geven ze inspiratie en energie." *

De wereldpremière van *No man's land* van Kate Moore in Mamelis is op 17 september om 16.15 uur. Aansluitend om 17 uur vespers. (Busvervoer om 15.15 uur vanaf Theater aan het Vrijthof)

'Geloof niet wat ze beweren over Syrië'

door Emile Hollman

*

Voor de tweede keer is de Syrische mezzosopraan Souzan Haddad te gast bij Musica Sacra. In 2004 studeerde ze nog aan het Maastrichtse Conservatorium, nu is ze een gevestigde zangeres opererend vanuit haar geboortestad Damascus. "Ik ben christen en ik heb altijd een psalmenboek in mijn tas. Dat geeft me een veilig gevoel."

Souzan Haddad: "Ik herinner me nog goed dat ik niet huilde maar zong toen mijn kleine zusje stierf." foto Musica Sacra/Paul Mellaart

Damascus, zomer 2011. Terwijl de wereld toekijkt hoe de revolutie in Syrië op een burgeroorlog dreigt uit te lopen, bereidt Souzan Haddad zich in betrekkelijke rust voor op een concert met oriëntaalse liederen met haar vaste begeleiders Adnan Fathhahah (luit) en Firas Hassan (tabla) in het theater van de stad. De enige manier tot contact is via internet.

Kun je beschrijven waar je woont, wat zie je als

je uit het raam kijkt?

"Ik woon in Damascus waar ik ook geboren ben. Mijn vader komt uit Shahba, een beroemde oude Romeinse stad in het zuiden van Syrië. Ik ben verliefd op Damascus; het is de oudste stad ter wereld, de stad van jasmijn. De buurt waar ik woon heet Bab Tuma. Mijn huis is oud en van hout, de plafonds zijn hoog en ik heb veel ramen waardoor ik de rivier de Barada kan zien

en Al Guta, het groene hart van de stad met veel citroen- en sinaasappelbomen. Vanuit mijn raam zie ik hoe de oude kerken zich tegen de oude moskeeën vleien."

Is de politieke actualiteit voelbaar?

"Geloof me. Het leven is rustig en aangenaam in Damascus en dat geldt trouwens voor de meeste steden in Syrië. Syrië is niet alleen wat je ziet op de Europese televisiezenders, op de BBC of

Niets is heilig

Welke (muzikale) wetten zijn voor u als musicus heilig?

“Vanwege mijn nuchterheid, die me ervan weerhoudt wat dan ook heilig te verklaren, ben ik geneigd te zeggen: geen enkele. Ik neem als pianist de notentekst, inclusief alle aanwijzingen, heel serieus. Maar ook componisten slagen er niet altijd in hun bedoelingen volkomen adequaat over te brengen. Als er al iets heilig is, dan liever de bedoelingen van de componist dan de noten zelf. Hoe subjectief het ook is om dat te beoordelen.”

Hoe vindt u de balans tussen de muzikale wetten en de vrijheid van uw eigen interpretatie?

“Ik probeer zoveel mogelijk te begrijpen waarom iets zo is opgeschreven als het er staat, ook wanneer het op het eerste gezicht onlogisch of zelfs onbegrijpelijk overkomt. Pas in laatste instantie zal ik daarvan afwijken, en zelden zal ik het tegengestelde doen van wat een componist voorschrijft. Maar ook hier geldt: uiteindelijk is niets heilig. Ik kan niet zomaar tegen mijn eigen gevoel of inzicht ingaan.”

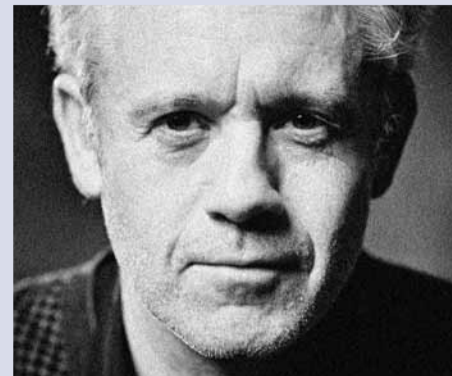

foto Merlijn Doomernik

“Veel van de prachtigste muziek komt misschien wel grotendeels tot stand dankzij de beperkingen van regels, wetten. Tegelijkertijd is het des te indrukwekkender om af en toe af te wijken van die (meer of minder) dwingende regels. Grenzen zijn nodig, maar juist om ze af en toe te kunnen overschrijden.”

Pianist Ivo Janssen (Venlo 1963) speelt *Ludus Tonalis* van Hindemith op 17 september om 16.00 uur in de St. Janskerk.

Al Jazeera. Geloof niet wat ze beweren wat er gaande is hier. Deze mensen zijn niet van het land, niet van de stad, niet van het volk. Begrijp me goed: niemand dwingt mij dit uit te spreken. Ik houd van mijn land en mijn president, net als de meeste Syriërs.”

Het is veilig op straat?

“Het leven gaat gewoon door. Ik heb gestudeerd in Europa, onder meer aan het Conservatorium in Maastricht. En ik zing in Europa, pas nog in Orvieto, in het Midden Oosten - van Tunesië tot Irak - en in Zuid-Amerika. Daarom kan ik zeggen dat Damascus een van de veiligste en vredigste steden ter wereld is. Zelfs nu het land zo'n moeilijke periode doormaakt. Damascus is een levendige stad, de straten slapen nooit, het is er 's nachts net zo druk als overdag.”

'Ze zeggen dat mijn stem apart is.'

Is Damascus een culturele stad?

“Er is geen leven mogelijk in Damascus zonder muziek en kunsten. De opera in de stad is dé plek; elke dag kun je daar terecht voor tenminste één concert. Het Nationale Symfonie Orkest van Syrië concerteert er twee keer per maand. In mei heb ik er zelf nog de rol van Zita gezongen in Puccini's opera *Gianni Schicchi*. Er stonden zowel Italiaanse als Syrische zangers op het podium. In juli en oktober zing ik er weer maar dan met een oriëntaals programma. In december geef ik hier twee concerten met kerstliederen. In die maand zing ik ook nog in de beroemde Al Zaitoun-kerk. Elke maand is er wel een festival in het oude gedeelte van de stad, in de Citadel of de oude Arabische buurten. De ene keer draait het om oriëntaalse muziek, dan weer om dans of jazz.”

Kom je uit een muzikale familie?

“Ik denk dat ik geboren ben als zangeres. In mijn familie was ik de eerste die met hart en ziel wilde zingen. Het is van jongs af aan mijn manier van uitdrukken geweest. Ik herinner me nog goed dat ik niet huilde maar zong toen mijn kleine zusje stierf. Mijn vader hielp me en liet me studeren aan het conservatorium van Damascus. Daarna ging ik naar het conservatorium in Maastricht waar ik mijn masters haalde in klassieke zang en opera. Sindsdien zing ik over de hele wereld. Ze zeggen dat mijn stem apart is, ik denk dat dat komt omdat ik met mijn hart zing. Wat komt vanuit het hart, zoekt zijn weg meteen naar een ander hart.”

Wat bedoel je met apart?

“Men zegt dat ik een typische operastem heb, maar ik ben dan ook een geboren oriëntaalse zangeres. Dat oriëntaalse zit natuurlijk in mijn bloed, de operastem heb ik geperfectioneerd bij Mya Besselink en Axel Everaert in Maastricht. Misschien bepaalt de combinatie van deze stemmen mijn identiteit als zangeres, een Arabische die opera zingt maar ook oriëntaals repertoire.”

Wat ga je zingen in Maastricht ?

“Een oriëntaals programma. Mijn liederen zijn Syrische traditionals of komen uit de folklore van Syrië, Libanon en Irak. Overigens heb ik in 2004 al eens Arabisch gezongen tijdens Musica Sacra. Ik herinner me het publiek nog, er werd diep geluisterd, de meesten hadden de ogen gesloten alsof ze zaten te mediteren. Ze luisterden met hun hart.”

Het thema van Musica Sacra is *De Vreugde der Wet*. Heb je je programma uitgekozen met dit thema in je achterhoofd?

“In ieder geval ben ik gaan zoeken naar een lied op de tekst van psalm 119. Dat was nog niet zo eenvoudig in een Arabische omgeving, maar het is gelukt.”

Die psalm speelt een cruciale rol in het festival. Heeft die ook betekenis voor jou?

“Ik heb veel psalmen gezongen maar psalm 119 nog niet. Deze betekent veel voor me, het is een gebed, de woorden van David gaan over een sterke en diepe band tussen mens en God. Ik ben christen en ik heb altijd een psalmenboek in

mijn tas. Dat geeft me een veilig gevoel.”

Je kiest ook voor een lied genaamd *The Law in the Land*, is dit een knipoog naar de actuele situatie in Syrië?

“Nee. De woorden van dit lied komen van een grote Libanese schrijver en dichter genaamd Kalil Jubran Kalil (1883-1931). Hij schreef onder meer over de grote verschillen tussen arm en rijk in dit land. Het is een triest lied.”

Zelfs vanuit het Midden Oosten kwam men in juni naar het concert van Fairuz in Amsterdam. Verschilt haar stem veel van die van jou?

“Fairuz is een van de beroemdste Arabische zangeressen, iedereen kent haar muziek. Ze maakt deel uit van zoals we dat hier noemen de Rahbani brothers of de Rahbani-muziek. Ze trouwde met Assi Rahbani, een groot musicus en componist. Zij gebruikt haar klassieke stem en niet de Arabische. Ze is anders dan anderen omdat ze klassieke melodieën zingt en gebruik maakt van haar kopstem. Dat vind ik heel speciaal.”

Haar echte naam is trouwens Haddad, is ze familie?

“Nee hoor. De naam Haddad kun je vergelijken met de naam Jansen in Nederland. De Haddads vind je over de hele wereld. Mijn moeder heet ook Haddad en is toch geen familie van mijn vader.” ✨

Souzan Haddad zingt op 16 en 17 september om 23.00 uur in de Keizerzaal van de Sint Servaasbasiliek.

Programma 2011

www.musicasacramaastricht.nl

NB Alle programmering is onder voorbehoud van wijzigingen

Donderdag 15 september 2011

Festivalprelude

19.00 – 19.40 uur - Selexyz Dominicanen - Vrij entree

Lezing 'De Vreugde der Wet' door Cyrille Offermans

20.00 – 21.15 uur - Theater aan het Vrijthof - Vrij entree

Presentaties door studenten van de Maastrichtse kunstopleidingen

20.00 – 21.30 uur - Lumière Cinema Maastricht - Vrij entree

Der Golem - Zwiigende film met live muziek

Vrijdag 16 september

Festivalopening * Jesu, meine Freunde

15.30 – 15.50 uur - Sint Servaasbasiliek - Vrij entree

Deel 1 – Marcel Verheggen, orgel

16.00 – 16.30 uur - Theater aan het Vrijthof - Vrij entree

Deel 2 - Currende o.l.v. Erik Van Nevel

17.00 uur vertrek Theater aan het Vrijthof - **17.30 – 18.30 uur**

Huistheater Opera Zuid - Entree € 12,- (incl. busvervoer)

Giorgio Battistelli Experimentum Mundi

19.15 – 19.35 uur - Theater aan het Vrijthof (Edmond

Hustinzaal) - Vrij entree

Le Danze del Re David - Jeroen Riemsdijk

19.15 – 19.45 uur - Theater aan het Vrijthof (Souterain)

- Vrij entree **Inleiding** door Hella Melkert

19.30 – 20.45 uur - Lumière Cinema Maastricht - Entree € 8,-

Pickpocket

20.00 – 21.00 uur - Theater aan het Vrijthof (Papyrusaal) -

Entree € 20,- **Limburgs Symfonie Orkest** - Lucas Vis dirigent en Liza Ferschtman viool

20.00 – 21.15 uur - Toneelacademie Maastricht - Vrij entree

(reserveren via +31 43 3466690 of toneelacademie@hszuyd.nl)

Nachtelijke Onzekerheden

21.30 – 23.15 uur - Lumière Cinema Maastricht - Entree € 8,-

A Serious Man

21.30 – 22.30 uur - Onze Lieve Vrouwebasiliek - Entree € 8,-

Schola Maastricht o.l.v. Hans Heykers

21.30 – 22.30 uur - Sint Janskerk - Entree € 8,-

Beethoven - Diabelli-varianties - Jan Michiels

21.30 – 22.45 uur - Toneelacademie Maastricht - Vrij entree

(reserveren via +31 43 3466690 of toneelacademie@hszuyd.nl)

Joseph in Egipte

23.00 – 00.15 uur - Keizerzaal - Entree € 12,-

Souzan Haddad

Zaterdag 17 september

11.30 – 12.30 uur - Binnenstad van Maastricht & Markt

- Vrij entree **Participatie 'In C'** Muziekverenigingen en amateurmusici uit de regio Maastricht & Champ d'Action

13.00 – 13.20 uur - Theater aan het Vrijthof (Edmond

Hustinzaal) - Vrij entree **Le Danze del Re David** - Jeroen Riemsdijk

13.00 – 14.00 uur - Zusters onder de Bogen - Entree € 12,-

Tweeluik Missae l'Homme armé (I) - Vocaal ensemble Singer Pur en Cas Gevers (Trombone)

13.30 – 14.00 uur - Theater aan het Vrijthof (Bovenzaal)

- Vrij entree **The So-Called Laws of Nature**

Colofon Deze bijlage is een productie van Zuiderlucht.

Concept & coördinatie: Emile Hollman

Beeldbewerking: www.mindswing.eu

Ontwerp: Annebeth Nies (Obidesign)

Teksten: Emile Hollman, Meyke Houben, Duncan Liefferink, Wido Smeets

Eindredactie: Wido Smeets

Cover: Project van kunstenaarsgroep Daarom van de Academie voor Beeldende

Kunsten Maastricht.

14.30 – 15.30 uur - Sint Martinuskerk - Entree € 12,-
Collegium Ad Mosam o.l.v. Huub Ehlen

15.15 – 18.30 uur - Abdij Benedictus Vaals/ Mamellis
- Entree € 16,- (incl. busvervoer)

No man's land - Kate Moore (wereldcreatie) -
Cello8ctet Amsterdam

16.00 – 17.00 uur - Sint Janskerk - Entree € 8,-

Hindemith - Ludus tonalis - Ivo Janssen

17.30 – 18.30 uur - Ursulinenkapel - Entree € 8,-

Angeli, Zingare e Scienziati - The Royal Wind Music

17.30 – 18.30 uur - Brouwerij De Ridder - Entree € 12,-

Intro in situ - Mis voor Ongelovigen (wereldpremière)

19.00 – 19.30 uur - Hal Stadhuis - Vrij entree

Taharah - Dansvoorstelling (wereldpremière) -

Itzik Galili choreografie

19.00 – 19.30 uur - Theater aan het Vrijthof (So uterrain)

- Vrij entree **Inleiding** op avondconcert door Clemens Romijn

19.30 – 21.15 uur - Lumière Cinema Maastricht

- Entree € 8,- **Habemus Papam (voorpremière)**

20.00 – 21.15 uur - Toneelacademie Maastricht - Vrij

entree (reserveren +31 43 3466690 of toneelacademie@hszuyd.nl)

Joseph in Egipte

20.00 – 22.45 uur - Theater aan het Vrijthof (Papyrusaal) -

Entree € 20,- **Isacco figura del Redentore (Nederlandse**

première) - Les Muffatti o.l.v. Peter Van Heyghen

20.30 – 21.00 uur - Hal Stadhuis - Vrij entree

Taharah - Itzik Galili

21.30 – 23.15 - Lumière Cinema Maastricht - Entree € 8,-

Moses und Aron

21.30 – 22.45 uur - Toneelacademie Maastricht

- Vrij entree (reserveren +31 43 3466690 of

toneelacademie@hszuyd.nl) **Nachtelijke Onzekerheden**

22.30 – 23.30 uur - Brouwerij De Ridder

- Entree € 12,- **Intro in situ** - Mis voor Ongelovigen

23.00 – 00.15 uur - Keizerzaal - Entree € 12,-

Souzan Haddad

Zondag 18 september

9.00 – 10.00 uur - Theater aan het Vrijthof (Souterain) - Vrij

entree **Echo van Eeuwigheid- Antoine Bodar** presentatie

10.00 uur - Onze Lieve Vrouwebasiliek -

Hoogmis (Liturgische viering) - Basilicakoer o.l.v. Hans

Leenders

10.15 uur - Sint Janskerk - **Dienst - Schola**

Stralsundensis o.l.v. Maurice van Lieshout

10.30 – 11.30 uur - Brouwerij De Ridder - Entree € 12,-

Intro in situ - Mis voor Ongelovigen

11.30 uur - Sint Servaasbasiliek - Vrij entree

Hoogmis (Liturgische viering) - Cappella Sancti

Servatii o.l.v. Peter Serpentini

13.00 – 13.30 uur - Hal Stadhuis - Vrij entree

Taharah - Itzik Galili

13.00 – 14.00 uur - Kapel Zusters onder de Bogen

- Entree € 12,-

Tweeluik Missae l'Homme armé (II) - Cantica

Symphonia o.l.v. Giuseppe Maletto

14.00 – 15.35 uur - Lumière Cinema Maastricht -

Entree € 8 **Nazarin**

14.30 – 15.30 uur - Onze Lieve Vrouwebasiliek

- Entree € 12 **'Beati immaculati'** - Schola

Stralsundensis o.l.v. Maurice van Lieshout

15.00 – 15.30 uur - Hal Stadhuis - Vrij entree

Taharah - Itzik Galili

16.00 – 17.00 uur - Cellebroederskapel - Entree

€ 8,- **Bach - Goldberg-varianties** - Benjamin Alard

16.00 – 17.00 uur - Theater aan het Vrijthof

(Papyrusaal) - Entree € 8,-

Kryptos Quartet - Shaker Loops

16.00 – 18.00 uur - Lumière Cinema Maastricht -

Entree € 8,- **Jane Eyre (voorpremière)**

16.00 – 17.00 uur - Bonnefantenmuseum - Entree

€ 8,- **Rondleiding 'Extended Drawing' + concert**

The So-Called Laws of Nature (17.15 uur)

17.30 – 18.30 uur - Theresiakerk - Entree € 12,-

Stadium Chorale - Ken Gould (bariton)

Ensemble 88 o.l.v. Hans Leenders

18.30 – 19.30 uur - Cellebroederskapel - Entree

€ 8,- **Bach - Goldberg-varianties** - Benjamin Alard

20.00 – 21.30 uur - Sint Martinuskerk - Entree € 20,-

Slotconcert - Cappella Amsterdam o.l.v. Klaas Stok

door Meyke Houben

Spannende zoektocht

Welke (muzikale) wetten zijn voor u als dirigent heilig?

“De wet van de stilte, de wet van de tijd en de wet van de ruimte. Deze drie wetten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden; ik zoek altijd naar de meest natuurlijke balans.”

Ziet u de wetten van de muziek als een beperking of als een nuttig hulpmiddel?

“Allebei natuurlijk. Wetten vormen altijd een beperking en de grenzen nodigen je uit tot creatieve oplossingen. De bovengenoemde wetten zijn die van de natuur en vormen het uitgangspunt voor schoonheid.”

Welke betekenis heeft de 'vreugde der wet' voor u persoonlijk?

“De vreugde van de wet der stilte is er als je het juiste moment weet te vinden om de uitvoering van een compositie te beginnen. De vreugde van de wet

Lucas Vis

foto Merlijn Doornernik

der tijd is er als je het juiste tempo (= tijd) weet te vinden. De vreugde van de wet der ruimte is er als je het juiste klankevenwicht weet te vinden. En wat dan juist is? Dat is het resultaat van een iedere keer weer spannende zoektocht naar de stilte van de ruimte op dat ene moment en vice versa.”

Lucas Vis dirigeert het Limburgs Symfonie Orkest in het Theater aan het Vrijthof op 16 september om 20.00 uur met muziek van Copland, Bloch en Hindemith.